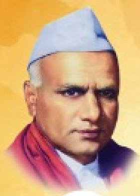

"ज्ञान, विज्ञान आणि सुसंस्कार यांसाठी शिक्षण प्रसार"
- शिक्षणमहर्षी डॉ. बापूजी साळुंखे

श्री स्वामी विवेकानंद शिक्षण संस्था, कोल्हापूर संचालित,

दत्ताजीराव कदम आर्टस्, सायन्स ॲण्ड कॉमर्स कॉलेज, इचलकरंजी

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण- 2020 सप्ताह

(24 ते 29 जुलै, 2023)

-: Subject :-

NEP and Governance of Higher Education in India

ऑनलाईन व्याख्यान

दिनांक 29 जुलै, 2023 रोजी
सायंकाळी 6.00 वाजता.

Dr. Makarand Arvind Paithankar
Professor and Incharge Principal
SBES College of Arts and Commerce, Aurangabad

Dr. Arjun Jadhav
Coordinator
NEP- 2020, College Committee

Dr. Vinayak Ganbavle
Coordinator
IQAC

Dr. Anil Patil
Principal

Photo from Padmshri - padmshri
Meet - fhy-tdfc-tpi
meet.google.com/fhy-tdfc-tpi?authuser=0
makarand paithankar
Kalyan Sakharkar
Dr. Manoj G. Rathod
Sulbha Gath
Vijay Patil
Dr. Arjun Jadhav
Anil Jambhale
35 others
Dr. Padmshri Waghmare
People
Add people
Search for people
IN MEETING
Contributors 43
Dr. Padmshri Wag... (You)
Anil Jambhale
Anil Patil
Arun Patil
Avdhut Dhokare
Meeting details
6:20 PM | fhy-tdfc-tpi
ENG
18:20
29-07-2023

Photo from Padmshri - padmshri
Meet - fhy-tdfc-tpi
meet.google.com/fhy-tdfc-tpi?authuser=0
makarand paithankar
Kalyan
Dr. Manoj G. Rathod
S
Sulbha Gath
S
SUJATA GAWAI
Anil Patil
Dnyandeo
D
36 others
D
Dr. Padmshri Waghmare
6:25 PM | fhy-tdfc-tpi
44
ENG
18:25
29-07-2023

नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची तीन वर्षे

केंद्राने राबवलेल्या विविध उपक्रमांचा आढावा

नवी दिल्ली, ता. ३० (पीटीआय) : देशामध्ये ३४ वर्षे जुन्या शैक्षणिक धोरणाऐवजी नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण राबविण्याबाबतच्या केंद्र सरकारच्या निर्णयाला आज तीन वर्षे झाली. मागील तीन वर्षात केंद्राने या धोरणाअंतर्गत अनेक उपक्रम राबवले आहेत. केंद्राने राबवलेल्या या उपक्रमांपैकी प्रमुख दहा उपक्रमांचा आढावा.

१ पायाभूत टप्प्यासाठी 'राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा' (एनसीएफ एफएस)

वयवर्ष तीन ते आठ या गटातील मुलांसाठी सामायिकपणे तयार करण्यात आलेला अशा पद्धतीचा हा पहिलाच आराखडा आहे. या आराखड्याअंतर्गत फेब्रुवारी महिन्यापासून 'जादुई पेटारा' ही संकल्पना राबविण्यास सुरुवात करण्यात आली आहे. या संकल्पनेनुसार, विद्यार्थ्यांना अभ्यासाची गोडी लागावी यासाठी रंजक शैक्षणिक साहित्य आणि खेळांच्या माध्यमातून शिक्षण दिले जात आहे.

२ 'विद्याप्रवेश'

राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषदेच्या(एनसीईआरटी) माध्यमातून पहिलीमध्ये प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी 'विद्याप्रवेश' नावाचा तीन महिन्यांचा अभ्यासक्रम तयार करण्यात आला आहे. या अभ्यासक्रमाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांची पहिलीच्या अभ्यासक्रमासाठीची पूर्वतयारी करून घेण्यात येत आहे. देशातील सिक्किम, मणिपूर आणि केरळ ही राज्ये वगळता अन्य सर्व राज्यांनी आणि केंद्रशासित प्रदेशांनी २०२२-२३मधील शैक्षणिक वर्षापासून 'विद्याप्रवेश' हा उपक्रम सुरू केला आहे.

३ 'पीएमश्री' योजना

या योजनेअंतर्गत असलेल्या शाळांमध्ये विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष कार्यानुभवाच्या माध्यमातून शिक्षण देण्यात येणार आहे. त्याचप्रमाणे शाळांत पायाभूत आणि आधुनिक सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येणार आहेत. पंतप्रधान मोदींनी २९ जुलैला या योजनेअंतर्गत देण्यात येणाऱ्या निधीपैकी पहिल्या टप्प्यातील निधीचे वितरण केले.

४ भारतीय भाषांत शिक्षणाला प्रोत्साहन

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाद्वारे भारतीय भाषांतून शिक्षणाला प्राधान्य देण्यात येत आहे. या अंतर्गत अखिल भारतीय तंत्रशिक्षण परिषदेने (एआयसीटीई) देशभरातील १२ राज्यांतील अभियांत्रिकीचे ४९ अभ्यासक्रम प्रादेशिक भाषांतून शिकविण्यास परवानगी दिली आहे. 'एमबीबीएस' हा वैद्यकीय अभ्यासक्रम आता हिंदीतूनही शिकविण्यात येणार आहे. त्याचप्रमाणे विद्यापीठ सामाईक प्रवेश परिक्षा, जेईई आणि एनईईटी या अभियांत्रिकी आणि वैद्यकीय शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमांसाठीच्या प्रवेश परिक्षा १३ प्रादेशिक भाषांतून घेण्यात येणार आहे. त्याचप्रमाणे पाठ्यपुस्तके देखील प्रांतिक भाषांत भाषांतरित करण्यात येत आहेत.

५ एकाचवेळी दोन अभ्यासक्रमांना प्रवेश

केंद्रीय अनुदान आयोगाने नुकत्याच काढलेल्या परिपत्रकानुसार आता, विद्यार्थ्यांना एकाचवेळी दोन अभ्यासक्रमांना प्रवेश घेता येणार आहे. पीएचडी करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना मात्र ही योजना लागू होणार नाही.

६ तज्ज्ञ 'मार्गदर्शक प्राध्यापक' नेमता येणार

विद्यापीठे आणि उच्चमहाविद्यालयांत विविध विषयातील तज्ज्ञांना 'प्राध्यापक' म्हणून नेमता येणार आहे. यासाठी शैक्षणिक पात्रतेचे बंधन शिथिल करण्यात आले आहे. यासाठी 'प्रोफेसर ऑफ प्रॅक्टिस' ही योजना केंद्रीय विद्यापीठ अनुदान आयोगाने लागू केली आहे. यामध्ये देशभरातील सुमारे पावणेसात हजार तज्ज्ञांची नोंद करण्यात आली आहे.

७ पदवी अभ्यासक्रम ४ वर्षांचा

देशातील १०५ विद्यापीठांनी २०२३ पासून पदवी अभ्यासक्रमाचा कालावधी चार वर्षांचा केला आहे. या अभ्यासक्रमाची दोन वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर, संबंधित अभ्यासक्रमाचे पदविका प्रमाणपत्र मिळणार आहे.

८ विदेशातही आयआयटी

भारतीय तंत्रज्ञान संस्था(आयआयटी)मद्रास ही अभियांत्रिकीचे शिक्षण देणारी संस्था टांझानियामध्ये 'आयआयटीची' शाखा सुरू करत आहे. आयआयटी दिल्ली ही अबुधाबी येथे आणि आयआयटी खरगपूर ही मलेशियात आयआयटीची शाखा सुरू करत आहे.

९ परदेशी विद्यापीठे भारतात

परदेशी विद्यापीठांना त्यांच्या शाखा भारतात सुरू करण्यासाठीची सुधारित मार्गदर्शक तत्त्वे लवकरच जाहीर करण्यात येणार आहेत.

१० उच्च शिक्षण

उच्चशिक्षणाच्या धोरणात्मक निर्णयासाठी यूजीसी, एआयसीटीई, एनसीटीई यांच्या समावेशातून सामायीक संस्थेच्या निर्मितीसाठी प्रयत्न

Scanned with CamScanner

संस्था केंद्र सरकारने नव्या शैक्षणिक धोरणाची अंमलबजावणी गतिमान केलेली आहे. प्राध्यापक, चालक, विद्यार्थी, पालक, प्राचार्य, कुलगुरू आणि उच्च शिक्षण क्षेत्रातील शासकीय अधिकारीही काहीसे भांबावलेले आहेत. त्यांच्या वेगवेगळ्या प्रतिक्रिया, सूचना येत आहेत. मात्र, केंद्राची भूमिका निश्चित झालेली असून तिच्या अंमलबजावणीची केंद्रीय शासकीय यंत्रणा, त्यांच्याकडील शिक्षण तज्ज्ञांसह तयार आहे. जो संभ्रम आहे तो त्यांच्याशिवाय देशभरातील इतर घटकांत आहे.

- प्राचार्य डॉ. एच. व्ही. देशपांडे

नव्या उच्च शैक्षणिक धोरणातील आव्हाने

नव्या शैक्षणिक धोरणाची चर्चा सर्वत्र आहे. या गदारोळात खरी आव्हाने दोन प्रकारची आहेत. १. शैक्षणिक आणि २. प्रशासकीय. पैकी शैक्षणिक आव्हानांचे खरे विशाल स्वरूप आजही फारसे कोणाच्या लक्षात आलेले दिसत नाही. या आव्हानांचे स्वरूप 'नॅक'च्या जुलै २०२२ च्या ऐतिहासिक महत्वाच्या 'श्वेतपत्रिकेत' (White paper) स्पष्ट झालेले आहे. त्यासंदर्भात जी चर्चा होणे आज खूप अगत्याचे आहे ती होताना दिसत नाही. या आव्हानांचे स्वरूप समजावून घेण्यासाठी प्रथम नव्या उच्चशिक्षण धोरणासंबंधीच्या श्वेतपत्रिकेतील काही नव्या संकल्पना नीट लक्षात घेणे आवश्यक आहे. त्यात शिक्षणाचा हेतू आणि कार्य आणि शैक्षणिक गुणवत्तेचे मूल्यांकन या तीन गोष्टी अत्यंत महत्त्वाच्या आहेत. त्या अगदी थोडक्यात सारूपाने सांगता येतील :

या शैक्षणिक आव्हानांचे श्वेतपत्रिकेतील स्वरूप दुहेरी आहे.

१. शैक्षणिक आणि २. शैक्षणिक गुणवत्तेच्या मूल्यांकन व अधिस्वीकृती संबंधीचे सर्वांत महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे ही श्वेतपत्रिका नवे उच्च शिक्षणाचे धोरण आणि 'नॅक'च्या कार्यप्रणालीतील आवश्यक असणारे आमूलाग्र बदल यांचा एकत्रिक विचार करते. हे होणे आज खूप गरजेचे आहे. 'नॅक'ला आता NEP-20 प्रमाणे बदलावेच लागेल. याचे मुख्य कारण म्हणजे NEP-20 ची उच्च शिक्षणाची सर्वस्वी नवी 'भारतीय' संकल्पना. ही नोट समजून घेतल्याशिवाय नव्या शैक्षणिक आव्हानांचे खरे मूलगामी स्वरूप कळणे कठीण आहे.

श्वेतपत्रिकेतील शिक्षणाच्या हेतूची व्याख्या पुढीलप्रमाणे आहे. 'व्यक्ती, समाज, देश, मानवजात आणि पृथ्वीवरील सर्व सजीवांचे कल्याण (well being) साधणे (पृ. १४-१५)'. शिक्षणाच्या कार्याची व्याख्या पुढीलप्रमाणे : "तरुणांना त्यांचे स्वतःचे, समाजाचे, देशाचे, सर्व मानवजातीचे आणि पृथ्वीवरील सर्व सजीवांचे कल्याण साधण्यासाठी सक्षम करणे." (पृ. १६). शिक्षणाची ही नवी संकल्पना श्री ज्ञानदेवांच्या पसायदानाशी थेट संबंधित आहे. विशेष म्हणजे ती शिक्षणाच्या पाश्चात्त्य व्यापारी संकल्पनेपेक्षा खूप वेगळी आणि पूर्णतः भारतीय आहे. श्वेतपत्रिकेतील सर्वांत महत्त्वाचा मुद्दा उच्च प्रतीच्या ज्ञानबोधनाची क्षमता आणि शैक्षणिक बुद्धिमत्ता (High-Order Cognition and Academic Intelligence) हा आहे. हाच सर्व श्वेतपत्रिकेच्या केंद्रस्थानी असून त्याअनुषंगाने सर्व चर्चा त्यात केली आहे. श्वेतपत्रिकेत अभिप्रेत उच्चप्रतीच्या ज्ञानबोधनाची संकल्पना आज उच्च शिक्षण प्रणालीत असलेल्या ज्ञानबोधनाच्या दर्जापेक्षा खूपच उच्च दर्जाची आहे. या दोहोतील दरी भरून काढणे हे श्वेतपत्रिकेत अभिप्रेत आहे. यासाठी सर्वांत महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे उच्चप्रतीच्या बुद्धिमत्तेचे चार मुख्य प्रकार सांगितलेले आहेत. ते पुढीलप्रमाणे :

१ स्वयं अध्ययन, वाचन-मनन, सम्यक आकलन आणि सर्वांच्या संप्रेषण, संदेशवहनाची (Communication) उच्च प्रतीची क्षमता. यामध्ये लेख, पुस्तके, व्हिडिओज इ. यांचे समीक्षात्मक मूल्यमापन करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांच्या अंगी असणे म्हणजेच त्यांनी ती आत्मसात करणे अपेक्षित आहे.

२ माहिती आणि ज्ञानग्रहणाची पूर्ण समज. यात आवश्यक ती माहिती कशी निवडून घ्यावी, त्या जोरावर संवाद, चर्चासत्र, व्याख्यान इ. मध्ये कसे महत्त्वाचे योगदान द्यावे, एखाद्या विषयाच्या बाजूने आणि विरुद्ध कोणते मुद्दे येऊ शकतात व त्यातील योग्य-अयोग्य काय याचा निर्णय करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांच्या अंगी असली पाहिजे, म्हणजेच त्याला ती क्षमता उच्च शिक्षणातून मिळाली पाहिजे.

प्रसारमाध्यमांकडून अपेक्षा

एकूणच नव्या शैक्षणिक धोरणासंदर्भात दोन महत्त्वाचे मुद्दे लक्षात घेणे आवश्यक आहे. १. ही शैक्षणिक आव्हाने स्वीकारावीच लागणार आहेत. ती दुर्लक्षित करणे आत्मघातकीपणाचे ठरेल. २. या आव्हानांची संबंधितांना, विशेषतः बहुसंख्य प्राध्यापकांना आजही पुरेशी कल्पनाही नाही. त्यासंबंधीचे वाचन, माहिती यांचा अभाव आहे. म्हणूनच आपल्या प्रसारमाध्यमांनी यावर चर्चा घडवून आणणे गरजेचे आहे. त्यांचे योगदान महत्त्वाची भूमिका बजावू शकेल, तशी सर्व समाजाची अपेक्षा आहे.

३ ज्ञान निर्मितीची क्षमता आणि उपलब्ध ज्ञानाची तर्काधिष्ठित मांडणी करता येण्याची क्षमता. तसेच त्या मांडणीचे परीक्षण, समीक्षा करता येण्याची क्षमता त्या विद्यार्थ्यांत निर्माण करणारे शिक्षण अपेक्षित आहे. यामध्ये खोट्या (Fake) बातम्या पूर्वग्रह, दंतकथा, प्रचारकी माहिती या सर्वांमधून सत्य काय हे पारखून घेण्याची क्षमता अभिप्रेत आहे, यात नैतिक मूल्याधिष्ठित निर्णय घेण्याची क्षमताही अपेक्षित आहे.

४ सम्यक दृष्टिकोन, मानवी मूल्ये आणि मनाच्या सवयी (habits of mind). यात अध्ययनातील आनंद, बौद्धिक उत्सुकता आणि बौद्धिक नम्रता या गोष्टी येतात. तसेच तर्कविसंगतींची आणि स्वतःच्या आग्रहांची (bises) कल्पना असणे, मानवी ज्ञानाच्याही मर्यादांचे भान असणे, विचारांच्या देवाण-घेवाणीतील लोकशाही मूल्यांची जाण असणे इ. गोष्टी येतात.

याशिवाय व्यावहारिक चातुर्य (Pragmatic intelligence), नैतिकतेची जाण, शारीरिक आरोग्याचे सम्यक ज्ञान, नागरिकत्वाचे योग्य भान, सामाजिक आणि भावनिक बुद्धिमत्ता आणि आध्यात्मिक (Spiritual) बुद्धिमत्ता या सर्वांची चर्चा, शिक्षणातील मूळ सार्वत्रिक कल्याणाच्या संदर्भात, या श्वेतपत्रिकेत केलेली आहे. वरील सर्व गोष्टींचा समावेश नव्या उच्च शिक्षण प्रणालीत असून या सर्व बौद्धिक, नैतिक, व्यवहारिक क्षम ता विद्यार्थ्याला प्रत्यक्षात कितपत अवगत झालेल्या आहेत याचे मूल्यमापन - मूल्यांकन (अधिस्वीकृती) केले जावे अशी श्वेतपत्रिकेतील मध्यवर्ती संकल्पना आहे. हे साध्य करायचे तर आताच्या 'नॅक'च्या कार्यपद्धतीत आमूलाग्र बदल करावे लागतील. ते कोणते तेही या श्वेतपत्रिकेत स्पष्ट केलेले आहेत.

वरीलप्रमाणे महत्त्वाच्या नव्या धोरणाच्या मूलभूत संकल्पना स्पष्ट करून

दै. सकाळ वर्धापन दिनास हार्दिक शुभेच्छा ..!
दि प्रायव्हेट एज्युकेशन सोसायटी
प्रायव्हेट हायस्कूल खासबाग, कोल्हापूर - १२, फोन नं. ०२३१ - २६४२४४४
Web Site : www.privateedukolhapur.com
Email : theprivateeducationsociety@gmail.com
पदाधिकारी व संस्थेच्या सर्व शाखा व त्यांचे मुख्याध्यापक, शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी यांचेकडून शुभेच्छा.....!

दै. सकाळ वर्धापन दिनाच्या हार्दिक शुभेच्छा..!
होमिओपॅथिक वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय
ताराराणी चौक, कोल्हापूर फोन : ०२३१ – २६५२४८०, २६६२९०४
Website:- www.hmchkop.org • Email - hmc_h@yahoo.com
सन 2023 - 2024 साठी
बी.एच.एम.एस. प्रवेश मार्गदर्शन उपलब्ध
राजकुमार पाटील, प्राचार्य
श्री. एम. जी. वालिखिंडी, चेअरमन

श्री विद्यालंकार शैक्षणिक समूह संचलित...
श्री विद्यालंकार क्लासेस व संस्कार केंद्र
5 वी ते 10 वी सेमी / मराठी माध्यम
5 वी ते 8 वी सर्व विषय - सकाळ / सायंकाळ बॅच
5 वी ते 10 वी इंग्रजी माध्यम. सर्व विषय - सायंकाळ बॅच
सेमी / मराठी / इंग्रजी माध्यमाचे 17 ने फॉर्म भरणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी सर्व विषयासह स्पेशल मार्गदर्शनाची सोय.
संपर्क
श्री विद्यालंकार क्लासेस व संस्कार केंद्र
११८५/२५/क/राजारामपुरी ५ वी गल्ली, मेन रोड, पूर्लेस, टाकाळा, कोल्हापूर. फोन : ७७५७९७२२५५ मोबाईल : ९८२२२४९३५०
email : shreevidyalankar@gmail.com
हार्दिक शुभेच्छा!

प्रशस्त कॉलेज इमारत.
उत्कृष्ट निकालांची परंपरा.
नेटवर्क रिसोर्स सेंटर.
सुसज्ज संगणकीकृत ग्रंथालय.
विविध शिष्यवृत्तींच्या सुविधा.
विद्यार्थिनींसाठी सुसज्ज व अद्ययावत वसतिगृह.
जिमनॅशियम व उत्कृष्ट क्रीडा परंपरा.
मानसशास्त्र व इंग्रजी पदव्युत्तर शिक्षण.
मुले-मुली एन.सी.सी.ची सोय.
www.mahavircollege.org
अल्पसंख्यांक दर्जा मान्यताप्राप्त
श्री आचार्यरत्न देशभूषण शिक्षण प्रसारक मंडळ संचलित
महावीर महाविद्यालय, कोल्हापूर (स्वायत्त)
नॅक 'अ' मानांकन प्राप्त
कला, वाणिज्य, विज्ञान, बी.ए., बी.एड., बी.व्होक., एम.
बी.एम.रोटे कनिष्ठ महाविद्यालय, कोल्हापूर
कला, वाणिज्य, विज्ञान
न्यू पॅलेसजवळ, कोल्हापूर. फोन २६५१८३०
डॉ.आर.पी.लोखंडे, प्राचार्य
श्री.मोहन गवटे, सेक्रेटरी
ॲड.के.ए., चेअरमन

'दै. सकाळ'च्या वर्धापनदिनास हार्दिक शुभेच्छा!
७७ वर्षांची शैक्षणिक परंपरा...
श्री पंत अमात्य बालविकास विश्वस्त निधी संचलित
श्रीमंत माईसाहेब बावडेकर
विद्यालय / ॲकॅडमी
इंग्रजी व सेमी इंग्रजी माध्यम
सौ. नितूदेवी पंडीत-बावडेकर, अध्यक्षा
श्री. नीलराजे पंडीत-बावडेकर, उपाध्यक्ष
आयकर भवन समोर, ताराबाई पार्क, कोल्हापूर.
फोन: 0231 - 2651516, 2665748, +91 95616 09062

CS Scanned with CamScanner